

Achtergrond bij deze fase: Onderwijs speelt een rol bij het verbeteren van de samenleving. Zodat mensen goed samen kunnen leven, moeten ze elkaar herkennen als individuen en niet alleen elkaar zien als (lid van) 'groepen' mensen. Het is ook belangrijk om generalisaties te herkennen die vaak aan groepen worden toegeschreven, vooral generalisaties die ongegrond of onaanvaardbare zijn. Generalisaties zijn niet per se slecht, maar ze kunnen onze erkenning van de individuele realiteit van andere mensen verhinderen.

Doelen

Na de voltooiing van deze fase, leerlingen:

- ✓ Kunnen ongepaste generalisaties en vooroordelen – hun eigen en die van anderen - herkennen, en aanknopingspunten vinden om ermee om te gaan.

Inhoud

- ✓ Generalisaties en vooroordelen
- ✓ Strategieën ontdekken om deze aan te vechten

Werkwijzen

- ✓ Oefeningen om generalisaties en vooroordelen te herkennen
- ✓ Getuigenis(sen)
- ✓ Rollenspel om te leren omgaan met generalisaties en vooroordelen

Overgang van Fase 4 naar Fase 5

In Fase 4 hebben de leerlingen over de rechten van vluchtelingen geleerd; en wat er nodig is om een inclusieve samenleving te creëren. In Fase 5 gaan de leerlingen over generalisaties en vooroordelen leren: 1) hoe deze in de weg staan om een inclusieve samenleving te bereiken, en 2) hoe generalisaties de integratie van vluchtelingen en anderen gedwongen migranten verhinderen.

Stap #1/1

Citroenen zijn toch allemaal hetzelfde, of niet?

Deze oefening is geschikt voor beide jongere en oudere kinderen, en zelfs met volwassenen. Het kan wat kinderachtig lijken, maar het is een leuke oefening. Als je toch denk dat het iets te kinderachtig is voor je leerlingen, kun je meteen naar Stappen 1.2. en/of 1.3. gaan.

1 Vraag de leerlingen naar de typische kenmerken van een citroen. Noteer deze kenmerken op een bord / flipchart.

2 Leerlingen vormen groepjes van 2 en elke groep krijgt een citroen. Leerlingen bekijken heel goed hun citroen na voor een paar minuten. Vraag ze om te herinneren hoe het er uitziet.

3 Verzamel alle citroenen en spreid ze uit op een tafel. Vraag de leerlingen 'hun' citroen te vinden.

4 Hoewel sommige leerlingen waarschijnlijk zullen zeggen dat dat niet mogelijk is ('ze zien er allemaal hetzelfde uit'), lukt het meestal wel!

5 Vraag de leerlingen wat deze oefening te maken heeft met generalisaties en vooroordelen.

6 Leg kort uit waar het om gaat:

Hoewel de citroenen er op het eerste gezicht allemaal hetzelfde uitzien, hebben de leerlingen 'hun' citroen toch herkend. Dat laat zien dat ze zorgvuldig iets moeten bekijken om om tot een gepaste beoordeling te komen. We plaatsen vaak mensen in bepaalde hokjes. Veel mensen ervaren dat ze in hokjes geplaatst worden op basis van hun uiterlijk, taal, of een (verondersteld) migratie verleden. Tegelijkertijd in het dagelijkse leven vallen we zelf vaak terug op ongepaste generalisaties over bepaalde groepen mensen. Dit maakt het moeilijk om een persoon te zien (en te leren kennen) zoals hij of zij is. Zulke generalisaties kunnen leiden tot misverstanden. Daarom is het van belang dat we ons bewust zijn van

onze generalisaties. En wanneer we iemand ontmoeten en leren kennen, is het belangrijk om dat persoon als individueel te zien, en niet alleen als iemand van een bepaalde groep.

7

Vraag de leerlingen met voorbeelden te komen, liefst uit eigen ervaring.

Stap #1/2

Misschien hebben we wel meer gemeenschappelijk dan we denken

Vraag de leerlingen één van de volgende video's te bekijken en de volgende vragen te beantwoorden (vragen → [zie werkblad voor leerlingen](#)).

De video links, "[All that we share](#)" (met Nederlandse ondertiteling) is een film gemaakt voor de zenderfamilie van Denemarken, TV2.

De video rechts, "[Al wat we delen](#)" is een campagne film van BOEH! (Baas Over Eigen Hoofd) in samenwerking met andere organisaties in België.

2

Vraag de leerlingen hun ervaringen uit te wisselen in groepjes van 3.

3

Leg kort uit waar het om gaat:

Wij hebben allemaal vaak de neiging om mensen snel te bestempelen, en in bepaalde groepen toe te wijzen. Bijgevolg geloven we dat 'wij' heel anders zijn dan 'zij', en dat we weinig of niets gemeenschappelijk hebben. We plaatsen anderen mensen in hokjes. Alleen als we de andere persoon echt ontmoeten en beter leren kennen, komen we erachter wat we gemeenschappelijk hebben en wat ons verbindt.

Stap #1/3

Het gevaar van een enkel verhaal

1 Introduceer de video 'het gevaar van een enkel verhaal'.

Chimamanda Adichie, een Nigeriaans schrijver, kwam naar de Verenigde Staten als een student, en niet als een vluchteling. Echter overkwam het haar dat zij vastgepind werd op een bepaald beeld of één bepaald verhaal ('een enkel verhaal'). In de volgende toespraak, legt Chimamanda Adichie uit hoe zij dit enkel verhaal ervaarde: als een gebrek aan erkenning, als een uitoefening van macht over haar en zelfs als een beroving van haar waardigheid.

2 Vraag leerlingen naar de video te kijken en de volgende vragen te beantwoorden (vragen → **zie werkblad voor leerlingen**).

- ✓ Wordt er een enkel verhaal over mij verteld? Zo ja, wat is dat enkel verhaal? Wat doet dat met me? En hoe ga ik ermee om?
 - ✓ Heb ik dat zelf ook wel eens gedaan? Een enkel verhaal over iemand gecreëerd of voor een enkel verhaal gevallen? Zo ja, hoe ga ik daar nu mee om? Wat helpt mij om meer open te staan voor andere mensen en voor meerdere en verschillende verhalen over mensen te leren kennen?
-

3 Vraag de leerlingen hun ervaringen te delen in groepjes van 3.

1 Leg kort uit waar het om gaat:

We hebben de neiging om een enkel verhaal over mensen te vertellen, omdat ze tot een bepaalde groep behoren of vanwege bepaalde kenmerken. Daarbij maken we ons minder zorgen over de vraag of zo'n verhaal wel waar is en wat die verhalen eigenlijk vertellen over die mensen. Het komt ook voor dat mensen weinig interesse hebben in de verhalen van vluchtelingen of andere gedwongen migranten. Dit beperkt mensen elkaar te ontmoeten, en om uit te wisselen.

Stap #2

Generalisaties en vooroordelen: hoe ga je daar mee om?

1 Vraag de leerlingen typische (en vaak gehoorde) generalisaties en vooroordelen over vluchtelingen op te noemen.

2 Noteer ze op het bord of op een flipchart.

3 Vraag de leerlingen of het 'alleen maar' generalisaties zijn of duidelijke vormen van minachting, en hoe ze aan dit beoordeling komen.

4 Vraag de leerlingen groepjes van 6 te vormen: elke groep kiest één van de vooroordelen die eerder benoemd zijn (je kunt ook zelf één voor hen kiezen). De groepen houden een debat waarin: drie leerlingen de vooroordeel verdedigen en drie leerlingen de vooroordeel aan vechten. De andere leerlingen zijn toeschouwers en zitten in een cirkel rond de deelnemers.

5 Reflectie met de hele klas (vragen → [zie werkblad voor leerlingen](#)):

Vragen voor degenen die het vooroordeel verdedigden:

- ✓ Hoe voelden wij ons toen we het vooroordeel verdedigden?
- ✓ En de reacties van de anderen: wat deden die met ons?
- ✓ Welke vragen of argumenten zetten ons aan het denken? Begonnen we erdoor te twijfelen of onze standpunt wel de juiste was?

Vragen voor degenen die tegen het vooroordeel waren:

- ✓ Hoe voelden wij ons tijdens het rollenspel?
- ✓ Wat voor gevoelens kwamen in ons op, toen wij luisterden naar degenen die met een vooroordeel kwamen?
- ✓ Konden wij tegen de vooroordelen op?
- ✓ Wat hebben we uiteindelijk bereikt?

Vragen voor de toeschouwers:

- ✓ Welke strategieën hebben de tegenstanders van het vooroordeel gebruikt? Hoe hebben ze de andere groep geprobeert te overtuigen en aan het denken te zetten?
- ✓ Welke gevoelens merkte je op bij de spelers? Hoe werden die gevoelens zichtbaar?
- ✓ Welke emoties en reacties konden we merken bij de leerlingen die het vooroordeel verdedigden en bij de leerlingen die tegen het vooroordeel waren? Konden we zien hoe de emoties en reacties van de twee groepen elkaar hebben beïnvloed?

6
Wat de uitdagingen en strategieën samen op die kunnen helpen om om te gaan met generalisaties en vooroordelen: (→ **zie werkblad voor leerlingen**).

- ✓ Wat kun je doen, als iemand generaliseert en duidelijk vooroordelen toont? Je zou hem/haar kunnen vragen zijn/haar uitspraken uit te leggen of om concrete voorbeelden te geven. Je zou bijvoorbeeld kunnen vragen: 'Hoe weet je dat?' 'Waar heb je die informatie gevonden?' Je zou met feiten kunnen komen die duidelijk laten zien dat het vooroordeel ongegrond is. Maar dat veronderstelt natuurlijk wel: 1) dat je goed op de hoogte bent, en 2) dat die ander openstaat om te argumenteren. Die openheid is echter niet altijd aanwezig. Het is niet altijd mogelijk de ander te overtuigen.
- ✓ Wat kun je doen als iemand vooroordelen op een agressieve manier uitdrukt, en je voelt dat die persoon machtig is? Dit kan angst creëren. In dat geval is het goed medestanders te zoeken en je daarbij aan te sluiten, met name wanneer dit situatie in het openbaar of in grotere groepen gebeurt. Maar agressief gedrag kan ook agressie in jezelf oproepen. In dat geval probeer rustig te blijven (en dus niet te schreeuwen), maar tegelijkertijd stevig vast te houden aan je standpunt.

- ✓ Wat kun je doen als de ander vooroordeel uit op een lompe manier? Dit zou je kunnen verleiden om op een arrogante manier te reageren of de ander persoon als minderwaardig te behandelen. Dit is niet nuttig. Als je zo reageert, dan gaat de ander persoon blijven denken dat hij/zij gelijk heeft. Wat wel helpt is om het vooroordeel duidelijk aan te vechten, maar niet de persoon zelf.
- ✓ Soms kun je het gevoel krijgen dat vooroordelen (zelfs wanneer de vooroordelen over andere mensen gaan) je waarden in vraag stellen. Als je op de juiste manier wilt reageren is het nodig dat je goed weet wat voor jou belangrijk en waardevol is. Hoe duidelijker jouw waarden je voor ogen staan, des te beter kun je er voor opkomen.

Uitnodiging tot reflectie

Leg de reflectieopdracht uit voor deze fase (Reflectieopdracht → **zie werkblad voor leerlingen**). Voor de volgende fase:

Probeer een situatie te beschrijven waarin jouw gedrag of die van een ander persoon werd beïnvloed door vooroordeel.

Schrijf drie opmerkingen op die over jezelf gaan maar die je zou verwerpen, omdat ze jou niet als persoon beschrijven en niet bij jou passen.

Samenvatting:

Vraag de leerlingen in een paar zinnen uit te leggen wat zij in deze fase hebben geleerd. Nadat een paar leerlingen iets hebben gezegd, kun je dit in eigen woorden samenvatten.

Daarna kun je uitleggen hoe de volgende fase hierop aansluit: **'De volgende keer gaan we uitgangspunten bedenken om actie te ondernemen!'**

Laten we naar Fase 6 gaan!